

STORTINGET

Innst. 135 S

(2024–2025)

Innstilling til Stortinget
fra helse- og omsorgskomiteen

Dokument 8:25 S (2024–2025)

Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Dag-Inge Ulstein, Kjell Ingolf Ropstad og Hadle Rasmus Bjuland om å sikre ideelle behandlingssplasser og mangfold i rusomsorgen

Til Stortinget

Bakgrunn

I dokumentet fremmes følgende forslag:

- Stortinget ber regjeringen instruere Helse Sør-Øst RHF om å gjennomføre en tilleggsanskaffelse som sikrer en økning på minst 150 rusbehandlingssplasser, hvor disse plassene skal forbeholdes ideelle aktører.
- Stortinget ber regjeringen instruere Helse Sør-Øst RHF om å forlenge eksisterende avtaler med ideelle aktører innen rusbehandling frem til en tilleggsanskaffelse, som vektlegger kvalitet og sikrer et mangfoldig behandlingstilbud, er gjennomført våren 2025.»

Det vises til dokumentet for nærmere redegjørelse for forslagene.

Sakens dokumenter er tilgjengelige på sakssiden på stortinget.no.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kamzy Gunaratnam, Tove Elise Madland, Even A. Røed og Truls Vasvik, fra Høyre, Sandra Bruflot, Erlend Svardal Bøe og lederen Tone Wilhelmsen Trøen, fra Senterpartiet, Trine Fagervik og Kjersti Toppe, fra Fremskrittspartiet, Bård Hoksrud, fra Sosialistisk Venstreparti, Marian Hussein, fra Rødt, Seher Aydar, fra Kristelig Folkeparti, Olaug Vervik Bollestad, og fra Pasientfokus, Irene Ojala, viser til Dokument 8:25 S (2024–2025), Representantforslag om å sikre ideelle behandlingssplasser og mangfold i rusomsorgen.

Komiteen viser til at helse- og omsorgsminister Jan Christian Vestre har uttalt seg om forslaget i brev til komiteen av 16. desember 2024. Komiteen har gjennomført en skriftlig høring og mottatt syv høringsinnspill, der fem av innspillene er fra ideelle aktører innen rusomsorgen, ett fra en privatperson og ett fra en bruker- og pårørendeorganisasjon.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti understreker at alle som har behov for behandling innen rus og psykisk helsevern, skal få den hjelpen de trenger. Det er et mål for partiene at flere skal få hjelp, regjeringen har stilt krav om at rusbehandlingstilbudet i vår felles helsetjeneste skal styrkes, og det er stilt krav til de regionale helseforetakene om bruk av ideelle aktører i spesialisthelsetjenesten. Disse medlemmer viser til at det er et handlingsrom for helseforetakene til å kjøpe tjenester fra ideelle, og at dette handlingsrommet skal brukes. Disse medlemmer mener at ideell sektor

og ideelle tilbydere i helse- og omsorgssektoren, og frivillige og ideelle tilbydere på helse- og omsorgsfeltet må sikres gode rammevilkår og forutsigbar drift. Disse medlemmer mener det er viktig at dette følges opp av regjeringen og helseforetakene, slik at vi sikrer at pasientene får et behandlingstilbud som er tilpasset deres behov, og at vi benytter oss av den kunnskapen og kvaliteten de ideelle aktørene også representerer.

I enigheten om statsbudsjettet for 2025 mellom Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti ble det bevilget 200 mill. kroner mer for å styrke tverrfaglig spesialisert rusbehandling (TSB) i Helse Sør-Øst, og disse medlemmer viser til merknaden om at midlene skal brukes til å sørge for en tilleggsanskaffelse for å øke kapasiteten hos de ideelle behandlingstilbudene og for lengre behandlingsopphold, jf. Innst. 11 S (2024–2025). Disse medlemmer mener derfor at Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti sammen har prioritert å styrke behandlingstilbudet innen rus og psykisk helsevern, og at lengden på behandlingstilbudet skal være i samsvar med pasientens individuelle behov.

Disse medlemmer viser til at Helse Sør-Øst har avlyst deler av anbudskonkurransen om tverrfaglig spesialisert rusbehandling, men at innen områdene der konkurranser er avlyst, vil aktørene få tilbud om drift ut 2025, noe som sikrer forutsigbarhet for både pasientene og tilbyderne.

Disse medlemmer mener det er grunn til å stille spørsmål ved hvordan Kristelig Folkeparti skal få opprettet de 150 nye plassene innen rusbehandling, slik forslaget lyder, gitt at partiet ikke har satt av penger til dette i sitt alternative statsbudsjett.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti viser til Kristelig Folkepartis alternative budsjett, hvor det ble satt av nærmere 400 mill. kroner til rusomsorg i regi av ideell og frivillig sektor. Dette medlemmer merker seg at Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti vektlegger at ideelle aktører spiller en viktig rolle i rusomsorgen, og helseforetakene har et handlingsrom til å prioritere kjøp av tjenester fra ideelle. Det er imidlertid påfallende at Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti ikke har klart å sikre tilstrekkelig politisk styring av sektoren, men derimot satt ideelle tilbydere, pasienter og deres pårørende i en kaotisk situasjon.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Pasientfokus er bekymret for at mange ideelle aktører opplever manglende samarbeidsvilje og manglende forståelse for forutsigbare rammevilkår fra det offentlige. Disse medlemmer merker seg at Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti beskriver at

Helse Sør-Østs tilbud om drift ut 2025 sikrer forutsigbarhet for pasienter og tilbydere, men disse medlemmer stiller seg kritisk til denne forståelsen av situasjonen og vil understreke at Helse Sør-Øst her bare utsetter usikkerheten for disse gruppene.

Disse medlemmer er kritiske til en uryddig prosess fra Helse Sør-Østs side, både i forbindelse med publisering og tilbaketrekking av det opprinnelige anbudet, tidsbruken og utsatte frister. Disse medlemmer vil understreke behovet for politiske føringer for å sikre et trygt og verdig tilbud for de som lider av rusmiddelavhengighet, og at disse vedtakene ikke alene ligger i helseforetakene. Disse medlemmer viser til tall fra FHI som viser at andelen døgnplasser i private institusjoner synker, mens andelen polikliniske kontakter øker. Hvis ikke de små og store ideelle aktørene med sin brede og langvarige oppbygging av kompetanse og gode resultater brukes, så er det et stort tap for de enkeltmenneskene det gjelder, men også for samfunnet som helhet. Det er derfor essensielt å sikre forutsigbare og tilstrekkelige rammebetingelser for rusfeltet. Dette inkluderer å gi tydelige signaler til helseforetakene om å prioritere rusbehandling og samarbeide med ideelle aktører.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet, Rødt og Kristelig Folkeparti viser til at det tidlig var en bekymring rundt reduksjonen innenfor døgnbehandling innen tverrfaglig spesialisert rusbehandling (TSB) i anbudet til Helse Sør-Øst. På tross av at helseforetakene har fått i oppdrag å prioritere mennesker med rusmiddelavhengighet, opplever flere bruker- og pårørendeorganisasjoner at det motsatte skjer, blant annet gjennom anbudet til Helse Sør-Øst hvor kapasiteten reduseres og det skal skje en dreining fra døgnopphold til mer poliklinisk behandling.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti viser til at den varslede anbudsprosessen til Helse Sør-Øst var bakgrunnen for representantforslaget fra Høyre, Venstre og Kristelig Folkeparti om å sikre valgfrihet og kvalitet i rusbehandling, jf. Dokument 8:82 S (2023–2024). Her ble det fremmet følgende forslag:

- «1. Stortinget ber regjeringen stanse nedbyggingen av døgnplasser innenfor tverrfaglig spesialisert rusbehandling (TSB).
2. Stortinget ber regjeringen foreta en helhetlig faglig gjennomgang av det samlede behandlingstilbudet i tverrfaglig spesialisert rusbehandling og legge frem en fremskriving av behovet for dag- og døgnbehandling frem mot 2040.
3. Stortinget ber regjeringen sikre at pasienter med rusmiddelavhengighet får tilbud om behandlingstilbud av lang nok varighet.
4. Stortinget ber regjeringen sikre at pasienter med rusmiddelavhengighet har mulighet til å velge medikamentfrie og/eller recoverybaserte behandlingstilbud.

5. Stortinget ber regjeringen styrke ettervernet i rusomsorgen gjennom samarbeid med private og ideelle aktører, sosiale entreprenører og kommunene slik at flere får mulighet til arbeidstrening og annen aktivitet etter rusbehandling og rehabilitering.
6. Stortinget ber regjeringen sikre at det finnes egne behandlingstilbud for kvinnelige pasienter med rusmiddelavhengighet.»

I behandlingen av representantforslaget understreket flertallspartiene Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti både at behandlingstilbudet skulle styrkes, og at en tilleggsanskaffelse kunne være aktuelt:

«Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil understreke hvor viktig det er med et godt tilbud til pasienter som har behov for tverrfaglig spesialisert rusbehandling (TSB). Etter at det pågående anbudet for TSB ble kjent, er det kommet flere tilbakemeldinger på at dette vil føre til et svekket behandlingstilbud. Disse medlemmer er enige om at det er nødvendig å styrke kvaliteten på tilbudet til personer som hører inn under TSB i Helse Sør-Øst og landet for øvrig. Disse medlemmer merker seg at anbudsregelverket gjør at det ikke er mulig å gjennomføre en tilleggsanskaffelse ut over gjeldende anskaffelse, før våren 2025. Disse medlemmer har en klar forventning om at det raskt gjennomføres en tilleggsanskaffelse som sikrer et behandlingstilbud som møter behovet, dersom behandlingstilbudet som vil bli gitt innenfor nåværende anskaffelse og styrking av kapasiteten i egne helseforetak ikke viser seg tilstrekkelig for å møte pasientenes behov og holde ventetidene korte.»

Disse medlemmer viser til at det i ettertid har skjedd en rekke ting. Først ble inngåelsen av avtalene etter anbudsrunder utsatt av Helse Sør-Øst. Deretter ble det kjent hvilke tilbydere som fikk nye avtaler, og at 14 av dagens tilbydere ikke fikk ny avtale og stod i fare for å måtte legges ned. Etter klager på anbudsprosessen fra en rekke aktører ble anbudsrunder deretter stilt i bero, før deler av anbudet ble trukket. Dette har ført til stor uro både blant pasienter, pårørende og tilbydere. Helse Sør-Øst har varslet at dagens tilbydere får fortsette ut 2025, og at det lyses ut en ny anbudskonkurranse med inngåelse av avtaler høsten 2025, med oppstart i 2026.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til budsjettenigheten mellom Sosialistisk Venstreparti og regjeringspartiene, der det er bevilget 200 mill. kroner til en tilleggsanskaffelse i TSB i Helse Sør-Øst. Disse medlemmer viser også til at Høyre i sitt alternative budsjett har prioritert 500 mill. kroner til kjøp av kapasitet hos private og ideelle. Disse medlemmer viser videre til at det er positivt med ekstrabevilgningen til regjeringen Støre og Sosialistisk Venstreparti, men at det på grunn av rot og til slutt utsettelse av anbudet er penger som blir tatt med i det nye anbudet til Helse Sør-Øst.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til Høyres alternative statsbudsjett, der partiet har satt av 500 mill. kroner «til kjøp av ledig kapasitet hos private og ideelle». Disse medlemmer viser til at de 200 mill. kroner ekstra som Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti ble enige om i budsjettforhandlingene, skal gå til styrking av tverrfaglig spesialisert rusbehandling, til tilleggsanskaffelse for å øke kapasiteten hos de ideelle behandlingstilbudene og for lengre behandlingsopphold. Disse medlemmer finner ingen slik prioritering i Høyres alternative budsjettforslag, ei heller fordeling mellom de ulike behandlingstilbudene.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet viser til at det i Høyres og Fremskrittspartiets alternative budsjett både er satt av penger til kjøp av privat kapasitet og en generell styrking av helseforetakene.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Rødt, Kristelig Folkeparti og Pasientfokus merker seg at helse- og omsorgsminister Jan Christian Vestre uttalte til VG 14. oktober 2024 at rusbehandling ikke skal være en «salderingspost», og at kvalitet skal prioriteres i behandlingstilbudene. Disse medlemmer ser dessverre at pris ofte vektes høyere enn kvalitet i anbudsprosesser, som i Helse Sør-Øst, der pris vektes 60 pst. og kvalitet kun 40 pst. Dette står i sterk kontrast til ministerens uttalelser og viser dessverre en manglende sammenheng mellom politiske mål og praktisk gjennomføring. Disse medlemmer mener helse- og omsorgsministeren burde vært tydeligere fra start og mindre forbeholden i sine politiske føringer for anbudsprosessen i Helse Sør-Øst. Dette medlem mener det er behov for politisk styring og målbevisst arbeid for å øke ideelle aktørers andel av drift av tjenester.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Pasientfokus viser til at Stortinget har gitt tydelig uttrykk for at det er et bredt ønske om en sterk ideell sektor, vekst for ideell sektor og at ideelle aktører skal oppleve forutsigbare, trygge og gode rammevilkår. Det er vanskelig å se at Helse Sør-Øst sikrer vekstutvikling og forutsigbarhet for ideelle aktører.

Disse medlemmer deler bekymringene som er kommet til uttrykk i flere av høringssvarene, og viser til det skriftlige innspillet til komiteen fra Actis til denne saken:

«Selv om anbudsprosessen nå er uoversiktlig og det er utfordrende å forutse hva som skjer fremover, er det avgjørende at helse- og omsorgskomiteen gir et tydelig signal om at ideelle aktører skal ha en plass innen TSB. Signalene fra regjeringen har vært at det skal bygges opp mer innenfor de offentlige helseforetakene og at det er

et mål at mer behandling skal tilbys gjennom offentlige foretak. Dette vil føre til at ideell sektor tappes for kompetanse de selv har bidratt til å bygge opp, og det kan også skape utfordringer hvis det kommer til et punkt hvor offentlige foretak ikke har kapasitet til å behandle dem med rusavhengighet. Hvis mange ideelle innen da har lagt ned, har man ikke lenger flere aktører å spille på. I 2015 var helseforetakene helt avhengige av ideelle aktører innen TSB for å kunne dekke behovet, ifølge del to av avkommersialiseringsutvalget. Vi kan ikke utelukke at vi kommer der igjen, og da vil det være uansvarlig å legge opp til at stadig mer behandling skal foregå i offentlig regi.

Ideell sektor fremmer sosial innovasjon som samfunnet trenger. I samfunn der ideell sektor står sterkt mobiliserer man også flere frivillige krefter. Utfordringene på rusfeltet løses ikke uten at frivillige organisasjoner og ideell sektor er med på laget.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Rødt, Kristelig Folkeparti og Pasientfokus er bekymret over manglende politiske signaler i anbudsprosessen i Helse Sør-Øst RHF, som nå fører til en storstilt nedbygging av behandlingsplasser innen tverrfaglig spesialisert behandling av ruslidelser (TSB). Disse medlemmer vil understreke behovet mennesker med rusmiddelavhengighet har for et tilpasset behandlingstilbud som tar hensyn til deres individuelle situasjon. Denne pasientgruppen har ofte en kompleks helsetilstand med både psykiske og somatiske utfordringer. Disse medlemmer vil derfor understreke viktigheten av at TSB-tjenestene ikke strømlinjeformes. Et mangfold i behandlingstilbudet, med både små og store institusjoner, gir rom for mer individuelle løsninger, mens god geografisk spredning sikrer at folk får tilgang til nødvendige tjenester uavhengig av hvor de bor. Dette vil bidra til en mer helhetlig og tilgjengelig rusomsorg i Norge.

Disse medlemmer viser til et økende behov for flere døgnbehandlingsplasser innen TSB for å kunne tilby rask og tilgjengelig hjelp til de som trenger det mest. Disse medlemmer mener videre at kvalitet på behandlingen bør prioriteres over kostnad, da det er viktig å tilby et solid behandlingsgrunnlag for å redusere risikoen for tilbakefall. Disse medlemmer mener at det bør være klare politiske føringer som sikrer at anbudsprosessene i de regionale helseforetakene fremmer kvalitet og mangfold i behandlingstilbudet innen TSB. En ensidig vektlegging av pris kan føre til at viktige tilbud forsvinner. Anbudsrunderen i Helse Sør-Øst gir grunn til bekymring når kvalitet kun vektes 40 pst., mot pris som vektes 60 pst., jf. uttalelse fra konserndirektør i Helse Sør-Øst 28. oktober 2024, på Helse Sør-Østs egne nettsider. Konsekvensene av dette er en fortsatt nedbygging av behandlingsplasser, noe som er kritisk for mennesker som prøver å bli rusfrie. Det er en uavklart situasjon for mange aktører, men selv om anbudsprosessen er gjenåpnet, innser mange institusjoner at de står i fare for å måtte legges ned. Flere av disse tilbyr behandling

til spesielt sårbare pasienter, uten at det finnes likeverdige tilbud i det offentlige. Tid, tillit og relasjonsbygging er avgjørende for mange som ønsker å bli rusfrie.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet, Fremskrittspartiet, Rødt, Kristelig Folkeparti og Pasientfokus ønsker å understreke viktigheten av ideelle aktører i rusomsorgen. Historisk sett har disse organisasjonene spilt en avgjørende rolle i å tilby omsorg og behandling til rusmiddelmissbrukere, og de representerer fortsatt en betydelig del av fagkompetansen innenfor tverrfaglig spesialisert behandling. Disse medlemmer vil understreke at det norske velferdssamfunnet har sine røtter i frivillige aktører og engasjerte mennesker som brydde seg om de mest sårbare i samfunnet. Lenge før Nav og andre offentlige aktører, stilte organisasjoner som Frelsesarmeen, Kirkens Bymisjon, Blå Kors og andre frivillige aktører opp.

Disse medlemmer ønsker også å fremheve at ideelle aktører bidrar med betydelige samfunnsøkonomiske gevinster. Disse inkluderer innovasjon, kjønnsdelt behandling, lavere tilbakefall og stabil behandling. Ideelle organisasjoner tilbyr ikke bare omsorg og behandling, men skaper også verdifulle løsninger som har positive effekter på samfunnet som helhet. Disse medlemmer vil understreke at ideelle organisasjoner ofte er drevet av et sterkt engasjement og solidaritet med brukerne, noe som sikrer at de får oppfølging også etter at tjenestene er levert. Dette er en viktig kvalitet som ikke alltid kan måles i økonomiske termer, men som har stor betydning for brukernes langsiktige rehabilitering og bedring.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet, Rødt, Kristelig Folkeparti og Pasientfokus mener at en ensidig prioritering av konkurranse og markedstenkning kan føre til at viktige kvaliteter og egenart ved ulike ideelle aktører går tapt. Det er viktig at anskaffelsesprosesser ser på god ressursbruk, men slike begreper må ikke gå i veien for det viktigste, som er kvaliteten på behandlingen og de langsiktige resultatene for brukerne. Dette medlemmer mener at det er avgjørende å sikre at ideelle aktører fortsatt har en sentral plass i rusomsorgen, og at deres unike bidrag verdsettes og støttes.

Komiteens medlemmer fra Rødt, Kristelig Folkeparti og Pasientfokus mener det er problematisk at anbudsprosessen nå er gjenåpnet, uten at konkurransevilkår omgjøres, og uten at det legges til flere behandlingsplasser. Når det ikke blir flere døgnbehandlingsplasser, er ikke dette i realiteten et godt resultat for rusfeltet – tvert imot vil det fortsatt være usikkerhet tilknyttet anbudsprosessen som kan få alvorlige konsekvenser for både pasientene og helsevesenet. Når plasser forsvinner, kan det være for sent å bygge

nye spesialiserte miljøer, og pasienter med rusmiddeldelers risikerer å ikke kunne få et egnet behandlingstilbud. Faren ved at anbudsprosessen er gjenåpnet uten åpning for flere døgnbehandlingsplasser, er at det ikke bare er ideelle aktører som kan tape, men også at kommersielle aktører kan dumpe prisen for å vinne anbudet, ettersom pris fortsatt har høyest vekt i vurderingen. Dette vil kunne føre til en ytterligere forverring av tilbudet, da laveste pris ikke nødvendigvis gir best kvalitet på tjenestene.

Disse medlemmer mener at integrert ettervern er avgjørende for å støtte personer i overgangen fra behandling til et selvstendig liv. Kjønnsdelt behandling kan være et viktig tiltak for å tilpasse tilbudet til ulike behov, spesielt med tanke på de ulike utfordringene menn og kvinner kan stå overfor i rusbehandling.

Disse medlemmer mener det er avgjørende at konkurransevilkårene endres, slik at kvaliteten på rusbehandlingen tillegges større vekt enn pris og man sikrer at døgnbehandlingsplasser med best kvalitet og best kompetanse har fortrinn. Disse medlemmer vil peke på at det tar tid å bygge spesialiserte miljøer. Det er viktig å ivareta eksisterende døgnbehandlingsplasser med god behandlingskvalitet og sikre at disse får bygget kompetanse og kvalitet videre og over tid.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen instruere Helse Sør-Øst RHF om å gjennomføre en tilleggsanskaffelse som sikrer en økning på minst 150 rusbehandlingsplasser, hvor disse plassene skal forbeholdes ideelle aktører.»

«Stortinget ber regjeringen instruere Helse Sør-Øst RHF om å forlenge eksisterende avtaler med ideelle aktører innen rusbehandling, til en tilleggsanskaffelse som vektlegger kvalitet og sikrer et mangfoldig behandlingstilbud, er gjennomført i 2025.»

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet mener ikke det er riktig å reservere plasser til ideelle aktører, men støtter en tilleggsanskaffelse. Når hele anbudet nå utsettes, blir det likevel riktigere slik disse medlemmer ser det, å sørge for at en slik økning i kapasitet blir tatt inn i det nye anbudet og avtalene som inngås fra høsten 2025.

Disse medlemmer viser videre til forslag nummer to i representantforslaget om å forlenge eksisterende avtaler med ideelle aktører innen rusbehandling, og at samtlige avtaler med Helse Sør-Øst nå er forlenget i påvente av nytt anbud.

Disse medlemmer støtter en styrking av behandlingstilbudet for mennesker med rusavhengighet og understreker viktigheten av valgfrihet og konkurranse for å sikre kvalitet i tjenestene. Disse medlemmer mener at både private og ideelle aktører bør likestilles med det offentlige for å skape mangfold og gi bru-

kerne større valgfrihet i behandlingstilbudet. Det er avgjørende at brukernes behov og rett til selvbestemmelse settes i sentrum, fremfor politisk styring og overstyring fra byråkratiet.

Komiteens medlem fra Fremskrittspartiet viser til at Fremskrittspartiet konsekvent har arbeidet for at offentlige tjenester skal leveres til høyest mulig kvalitet og lavest mulig kostnad. En ensidig prioritering av ideelle aktører uten å åpne for konkurranse fra private kan medføre mindre effektiv ressursbruk og begrense muligheten for innovative løsninger. Dette medlem understreker betydningen av at anskaffelsesprosesser fremmer kvalitet og sikrer at ressursene benyttes på en måte som gir best mulig tilbud til pasientene.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt mener at det trengs flere rusbehandlingsplasser og en oppbygging av helsetjenestene generelt, slik at alle er sikre på at de får hjelp, når de trenger det. Forebygging og gode, stabile behandlingssteder er en enormt verdifull investering i både personene det gjelder, og i hele samfunnet. Disse medlemmer mener at alle penger som er bevilga til velferdstjenester, som rusomsorg, må gå nettopp til det, ikke til privat berikelse. Det kommersielle profittmotive kan ikke få stå i veien for det tillitsbaserte møtet mellom folk og tjenestene.

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt understreker at det går et viktig skille mellom de private ideelle aktørene og private kommersielle aktører. For kommersielle aktører er den økonomiske gevinsten hovedmotive, noe som skiller seg grunnleggende fra ideelle virksomheter. Da Helse Sør-Øst RHF utlyste anbud innenfor tverrfaglig spesialisert rusbehandling (TSB), ble den ikke reservert for ideelle, slik først forespeilet, men ble også åpnet for kommersielle aktører. I tillegg besluttet Helse Sør-Øst å vekte pris høyest.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til at kommersielle aktører har store økonomiske muskler, og når de får konkurrere mot ideelle rusinstitusjoner i et anbud der pris vektet høyere enn kvalitet, vil det gå ut over behandlingstilbud i hele rusfeltet. Når ideelle aktører skvises eller tvinges til å operere på kommersielle premisser, truer det også ideelles særtrekk og påvirker tilbudet til pasientene.

Komiteens medlem fra Fremskrittspartiet er bekymret over utviklingen hvor døgnplasser i rusomsorgen reduseres, og mener at tilgjengeligheten til slike plasser må økes betydelig. Dette medlem

støtter tiltak som fremmer flere døgnplasser, men mener at dette må kombineres med en gjennomgang av ressursbruken i rusfeltet. Det er viktig at midlene prioriteres dit de har størst effekt, slik at brukerne oppnår varig bedring og rehabilitering.

Dette medlem viser til at rusomsorgen bør baseres på kvalitet og målbare resultater fremfor ideologiske hensyn. Laveste pris bør ikke være det eneste kriteriet for anbudsprosesser, men kvaliteten på behandlingen må vektles høyt. Dette medlem mener også at det er avgjørende å sikre en geografisk spredning av behandlingstilbudet, slik at alle som trenger hjelp, får tilgang til nødvendige tjenester uavhengig av bosted.

Dette medlem støtter behovet for integrert ettervern og fremhever viktigheten av å følge opp pasientene etter behandling. Et godt ettervern er avgjørende for å sikre en varig rehabilitering og redusere risikoen for tilbakefall. Fremskrittspartiet er positive til tiltak som fremmer individuell tilpasning og gir pasientene økt kontroll over sin egen behandlingsprosess.

På denne bakgrunn fremmer dette medlem følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen instruere Helse Sør-Øst RHF om å gjennomføre en tilleggsanskaffelse som sikrer en økning på minst 150 rusbehandlingsplasser.»

«Stortinget ber regjeringen instruere Helse Sør-Øst om å forlenge eksisterende avtaler med ideelle og private aktører innen rusbehandling frem til en tilleggsanskaffelse, som vektlegger kvalitet og sikrer et mangfoldig behandlingstilbud, er gjennomført våren 2025.»

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til Kristelig Folkepartis alternative budsjett for 2025, hvor partiet dessverre ikke valgte å prioritere ekstra penger til Helse Sør-Øst til å gjennomføre en tilleggsanskaffelse som kunne ha sikret en økning av rusbehandlingsplasser, forbeholdt ideelle aktører. Dette medlem viser videre til Sosialistisk Venstrepartis alternative budsjett for 2025, hvor Sosialistisk Venstreparti prioriterte å bevilge 200 mill. kroner til å styrke tverrfaglig spesialisert rusbehandling (TSB) nettopp for å gjennomføre en tilleggsanskaffelse i Helse Sør-Øst.

Dette medlem viser for øvrig til egne merknader i behandlingen av Meld. St. 5 (2024–2025) Trygghet, fellesskap og verdighet – Forebyggings- og behandlingsreformen for rusfeltet Del I, særlig omtalen om videreutviklingen av tjenestetilbudet innen TSB.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti viser til Kristelig Folkepartis alternative budsjett, hvor det ble satt av nærmere 400 mill. kroner til rusomsorg i regi av ideell og frivillig sektor. Kristelig Folkeparti har lenge prioritert denne sektoren, og prioriterte i dette budsjettet spesielt midler til heldøgns plasser i den ideel-

le rusomsorgen, som nå er truet av usikkerhet rundt videre drift. I tillegg prioriterte Kristelig Folkeparti midler til drift av gatehospitalene i Oslo og Bergen, samt opprettelse av nye gatehospitaler i Trondheim og Kristiansand.

Dette medlem ser det som positivt at Sosialistisk Venstreparti deler Kristelig Folkepartis engasjement for at ideelle aktører spiller en avgjørende rolle i rusbehandlingen. Dette medlem stiller derfor spørsmål ved hvorfor Sosialistisk Venstreparti ikke tidligere har prioritert å utfordre regjeringen. Dette medlem stiller seg derfor spørrende til hvorfor Sosialistisk Venstreparti først prioriterer politisk handling som en konsekvens av en uforutsigbar og uryddig anbudsprosess.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til budsjettforliket for 2022 mellom Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti. Som det første budsjettet Sosialistisk Venstreparti forhandlet med regjeringspartiene, fikk partiet gjennomslag for å nedsette et offentlig utvalg som skulle utrede hvordan kommersiell drift kan utfases i ulike skattefinansierte velferdstjenester, og legge fram en nullprofittmodell for hver slik sektor. Dette resulterte i Avkommersialiseringsutvalget, som leverte sin rapport sommeren 2024, og en delrapport våren 2024 om en definisjon for ideelle driftsformer. Dette medlem viser videre til budsjettforliket for 2025 mellom Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, hvor Sosialistisk Venstreparti også fikk gjennomslag for at det skal fremmes forslag om en registreringsordning for ideelle velferdsaktører, og at det skal utarbeides en ny lov om registrering av ideelle velferdsaktører, som også inkluderer en juridisk definisjon av ideelle velferdsaktører.

Komiteens medlem fra Rødt viser videre til Rødts representantforslag om å reservere anbud for ideelle aktører og om å fase ut anbud som anskaffelsesform i helse- og omsorgssektoren og erstatte det med styrket tilbud i egenregi og langsiktig samarbeid med ideelle aktører, jf. Dokument 8:136 S (2023–2024), der behovet for mer forutsigbarhet beskrives nærmere.

Forslag fra mindretall

Forslag fra Rødt, Kristelig Folkeparti og Pasientfokus:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen instruere Helse Sør-Øst RHF om å gjennomføre en tilleggsanskaffelse som sikrer en økning på minst 150 rusbehandlingsplasser, hvor disse plassene skal forbeholdes ideelle aktører.

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen instruere Helse Sør-Øst RHF om å forlenge eksisterende avtaler med ideelle ak-

tører innen rusbehandling, til en tilleggsanskaffelse som vektlegger kvalitet og sikrer et mangfoldig behandlingstilbud, er gjennomført i 2025.

Forslag fra Fremskrittspartiet:

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen instruere Helse Sør-Øst RHF om å gjennomføre en tilleggsanskaffelse som sikrer en økning på minst 150 rusbehandlingsplasser.

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen instruere Helse Sør-Øst om å forlenge eksisterende avtaler med ideelle og private aktører innen rusbehandling frem til en tilleggsanskaffelse, som vektlegger kvalitet og sikrer et mangfoldig behandlingstilbud, er gjennomført våren 2025.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av medlemmene i komiteen fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og rår Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

Dokument 8:25 S (2024–2025) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Dag-Inge Ulstein, Kjell Ingolf Ropstad og Hadle Rasmus Bjuland om å sikre ideelle behandlingsplasser og mangfold i rusomsorgen – vedtas ikke.

Oslo, i helse- og omsorgskomiteen, den 11. februar 2025

Tone Wilhelmsen Trøen

leder

Seher Aydar

ordfører

DET KONGELIGE
HELSE- OG OMSORGSDEPARTEMENT

Statsråden

Helse- og omsorgskomiteén
Stortinget
0026 OSLO

Deres ref
2024/7408

Vår ref
24/4533-

Dato
16. desember 2024

Statsrådets vurdering av representantforslag 25 S (2024-2025)

Jeg viser til brev fra helse- og omsorgskomiteén av 26. november for en vurdering av representantforslag 25 S (2024-2025) fra stortingsrepresentantene Dag-Inge Ulstein, Kjell Ingolf Ropstad og Hadle Rasmus Bjuland om å sikre ideelle behandlingsplasser og mangfold i rusomsorgen – Dokument 8:25 S (2024-2025).

Det er rekordkorte ventetider til rusbehandling under denne regjeringen – og vi skal fortsette å holde dem lave. Vi skal sørge for at det er tilstrekkelig kapasitet for å gi god rusbehandling til alle som har behov for det. Antall sengeplasser sier lite om tilgjengelighet og kvalitet i behandlingen. Det viktigste for pasientene er at behandlingen hjelper og at ventetiden er kort.

Økonomi er ikke begrunnelsen for endringer i behandlingstilbud og antall døgnplasser. Behandlingslengde er en medisinskfaglig vurdering, og alle skal få behandling så lenge som det er nødvendig. Vårt mål er at flere skal få hjelp fremover, og vi stiller krav om at rusbehandlingstilbudene skal styrkes i sykehusene i vår felles helsetjeneste.

Regjeringen har akkurat lagt fram en ambisiøs forebyggings- og behandlingsreform for rusfeltet, som handler om at alle som trenger det skal få helsehjelp av høy kvalitet og så lenge som nødvendig. Dette bør skje gjennom et mangfold av behandlingstilbud med høy fagkompetanse og korte ventetider. Minst like mange pasienter som i dag skal få tilbud om behandling i private institusjoner, men antallet døgnplasser hos private avtaleparter må ses i sammenheng med behandlingstilbudene i de offentlige sykehusene.

Anskaffelsesprosessen som ble startet av Helse Sør-Øst RHF for over to år siden, har skapt stort engasjement og også uro i rusfeltet. Jeg har hatt konstruktive samtaler med

organisasjonene innen rusfeltet og lyttet til deres bekymringer, spesielt knyttet til behandlingsskapasitet. Disse innspillene er formidlet til Helse Sør-Øst RHF i et eget møte jeg hadde med ledelsen den 12. november i år.

Helse Sør-Øst RHF kunngjorde 12. desember sin beslutning om å avlyse deler av konkurransen innen tverrfaglig spesialisert rusbehandling. Dette må jeg ta til etterretning. Jeg merker meg at ledelsen i Helse Sør-Øst RHF uttrykker at prosessen har vært vanskelig, og at det foreligger brudd på regelverket i deler av anskaffelsen. Samtidig fokuserer de nå på å gi forutsigbarhet for pasienter, pårørende og ansatte i tiden som kommer. Dette siste er svært viktig for meg.

Jeg er nå opptatt av at Helse Sør-Øst RHF i den videre oppfølgingen, og etter hvert utlysning av ny anbudskonkurranse, tar med seg tilbakemeldingene de har fått både fra brukerorganisasjoner og det politiske miljøet. Stortinget har gjennom sitt vedtak om tilleggsanskaffelse vært tydelig på at man forventer at kapasiteten øker hos de ideelle behandlingstilbudene for lengre behandlingsopphold. En ny utlysning gir dessuten en mulighet til å følge opp de anbefalingene som ligger i Meld. St. 5 (2024-2025) *Trygghet, felleskap og verdighet. Forebyggings- og behandlingsreformen for rusfeltet Del I.*

Nærmere om de enkelte forslagene

Representantene Dag-Inge Ulstein, Kjell Ingolf Ropstad og Hadle Rasmus Bjuland foreslår at Stortinget skal be regjeringen om å instruere Helse Sør-Øst RHF om å gjennomføre en tilleggsanskaffelse som sikrer en økning på minst 150 rusbehandlingss plasser, hvor disse plassene skal forbeholdes ideelle aktører.

For snart to uker siden ble det kjent at AP, SP og SV gjennom budsjettforhandlingene har blitt enige om at det skal gjøres en tilleggsanskaffelse. Det er foreslått å bevilge ytterligere 200 millioner kroner til rusbehandling i Helse Sør-Øst RHF. Pengene skal blant annet gå til å styrke langtids døgnbehandling.

Helse Sør-Øst RHF opplyser at det er naturlig å ha ekstrabevilgningen med når de skal lyse ut deler av konkurransen på nytt. Helse Sør Øst RHF legger opp til at en ny anskaffelse kan kunngjøres i løpet av våren, og at Helse Sør-Øst RHF kan inngå nye avtaler i løpet av høsten 2025. Målet er at disse skal tre i kraft fra nyttår 2026.

Regjeringens føringer om å videreutvikle det gode samarbeidet med ideelle aktører i spesialisthelsetjenesten ligger fast. De siste årene er det stilt flere krav til de regionale helseforetakene om bruk av ideelle aktører i spesialisthelsetjenesten, og at de skal ta i bruk handlingsrommet innenfor gjeldende rett til å kjøpe tjenester fra ideelle leverandører. Disse kravene gjelder fortsatt.

Når det gjelder forslaget om å instruere Helse Sør-Øst RHF om å forlenge eksisterende avtaler med ideelle aktører innen rusbehandling frem til en tilleggsanskaffelse, så er det Helse Sør-Øst RHF som kontraktspart som må ta stilling til det. Helse Sør Øst RHF opplyser

imidlertid at for områdene hvor konkurransen nå er avlyst, vil de gi dagens avtaleparter tilbud om videre drift ut 2025.

Med hilsen

Jan Christian Vestre

